

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสื่อสารระหว่างประเทศทางวิทยุ หรือการกระจายเสียงระหว่างประเทศ (International Broadcasting) ได้เข้ามามีบทบาทในการสื่อสารระหว่างประเทศอย่างจริงจังตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 และเป็นที่แพร่หลายมากขึ้นในช่วงของสงครามเย็น โดยการนำมาใช้ในทางการทูตระหว่างประเทศ สงครามจิตวิทยา การชักจูงโน้มน้าวใจ การโฆษณาชวนเชื่อ และแม้แต่การบังคับขู่เข็ญ การกระจายเสียงระหว่างประเทศได้มีพัฒนาการมาโดยตลอดตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองระหว่างประเทศ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของแต่ละประเทศในโลกในอันที่จะมีการติดต่อปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

การกระจายเสียงระหว่างประเทศได้เน้นหนักทางด้านวิทยุกระจายเสียง เพราะเป็นสื่อมวลชนประเภทแรกที่มีศักยภาพสูง เข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ วิทยุกระจายเสียงสามารถแพร่กระจายข่าวสารไปสู่ประชาชนได้ทุกเพศ ทุกวัย ทุกชาติ ทุกภาษา ได้อย่างรวดเร็วและกว้างไกลทุกหนทุกแห่ง รวมทั้งไม่เป็นอุปสรรคสำหรับผู้ด้อยการศึกษาที่อ่านและเขียนหนังสือไม่ได้ การที่วิทยุกระจายเสียงสามารถส่งสัญญาณและกระจายเสียงไปได้กว้างไกลและแม้แต่ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการส่งวิทยุกระจายเสียงด้วยระบบ เอ เอ็ม (Amplitude Modulation) จึงทำให้การส่งข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างกว้างขวาง ยิ่งขึ้นและจำนวนผู้รับสารก็มีมากขึ้นด้วย

"AM" หมายถึง การแปรรูปหรือการผสมคลื่นทางความกว้างของรูปคลื่นหรือเรียกว่า "แอมพลิจูด" (Amplitude) เป็นวิธีการส่งวิทยุกระจายเสียงระบบหนึ่งที่ใช้วิธีการผสมคลื่นทางความกว้าง โดยแปลงรูปคลื่นเสียงในอากาศให้เป็นคลื่นเสียงทางไฟฟ้าแล้วนำเข้าไปผสมกับคลื่นวิทยุหรือคลื่นพาห้ ทำให้ความกว้างของคลื่นสูง ๆ ต่ำ ๆ ตามลักษณะเสียงที่เข้าไปผสม

การกระจายเสียงระหว่างประเทศถือเป็นกิจกรรมจัดรายการพิเศษเพิ่มเติมจากนโยบายและหลักการจัดรายการตามปกติ เป้าหมายของกลุ่มผู้ฟังรายการกระจายเสียงระหว่างประเทศโดยทั่วไป แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้¹

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ กลุ่มผู้ฟังเฉพาะเจาะจงของประเทศใดประเทศหนึ่ง ภาษาที่ใช้เป็นภาษาประจำชาติของกลุ่มผู้ฟังนั้น ๆ นโยบายของรายการมุ่งถ่ายทอดข่าวสาร วัฒนธรรม และเพื่อการเมือง ตลอดจนการโฆษณาชวนเชื่อ

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ กลุ่มผู้ฟังหรือประชากรของประเทศอื่นทั่วไปโดยไม่เฉพาะเจาะจงว่าเป็นประเทศใด ภาษาที่ใช้จะเป็นภาษาที่เข้าใจกันได้ทั่วไป คือ ภาษาอังกฤษ นโยบายของรายการสำหรับผู้ฟังกลุ่มนี้จะเป็นเพื่อการประชาสัมพันธ์ และถ่ายทอดข่าวสารโดยทั่วไป ตลอดจนแนะนำวัฒนธรรมและวิถีความเป็นอยู่ของประเทศตน

ในแต่ละประเทศจะมีนโยบายในการใช้การกระจายเสียงระหว่างประเทศมากน้อยต่างกันตามกำลังทางเศรษฐกิจและตามความจำเป็นทางการเมืองการปกครอง และการรักษาความมั่นคงของประเทศ แต่อย่างไรก็ตามการจัดรายการกระจายเสียงระหว่างประเทศจะต้องไม่เป็นการรุกรานสิทธิประโยชน์และอธิปไตยของประเทศอื่น

การกระจายเสียงทางวิทยุของนานาประเทศต่างก็ใช้คลื่นสั้นเพราะสามารถส่งสัญญาณไปได้ไกลมาก เป้าหมายของกลุ่มผู้ฟังโดยทั่วไปได้แก่ ผู้ฟังในประเทศใกล้เคียงเป็นหลัก ในบางประเทศอาจตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงไว้อีกหลายแคว้นด้านที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้ฟังเฉพาะเลยก็มี สำหรับประเทศไทยก็เคยรับฟังวิทยุกระจายเสียงภาคภาษาอื่นได้ชัดเจนมาก เพราะมีสถานีถ่ายทอดมาตั้งไว้อีกหลายแคว้นภาคเหนือของไทย และครั้งหนึ่งสหรัฐอเมริกาได้ให้เครื่องส่งวิทยุคลื่นสั้นแก่ประเทศไทยเพื่อการรับฟังของประชาชนในประเทศที่นิยมลัทธิตรงกันได้รับฟังอย่างชัดเจน

¹ วิจิตร ภักดีรัตน์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิทยุและโทรทัศน์ (นนทบุรี : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2529), หน้า 849.

นอกจากการตั้งใกล้ชายแดนแล้ว เครื่องส่งกำลังสูงที่ใช้ส่งคลื่นกลางไปยังประเทศเพื่อนบ้านยังสามารถกำหนดวิถีสัญญาณพุ่งตรงไปในทิศทางที่ต้องการได้ด้วย

วิทยุกระจายเสียงระหว่างประเทศได้รับการยอมรับและแพร่หลายออกไปมากขึ้น โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเยอรมันตะวันตกและได้ขยายไปในหลายชาติหลายภาษา ซึ่งแต่ละสถานีวิทยุกระจายเสียงระหว่างประเทศนั้นก็มักจะมีการเผยแพร่เนื้อหาสาระออกไปหลายภาษา ตั้งแต่ 2 ภาษาไปจนถึงกว่า 60 ภาษา จุดประสงค์ก็เพื่อการเข้าถึงและมีอิทธิพลต่อกลุ่มผู้ฟังหลายกลุ่ม ซึ่งในรอบ 40 ปีที่ผ่านมา ปริมาณสถานีวิทยุกระจายเสียงระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นจากประมาณ 400 สถานี เป็น 2,000 กว่าสถานีทั่วโลก นั้นแสดงให้เห็นว่าบรรดาประเทศต่างๆ เห็นความจำเป็นในการจัดรายการเพื่อต่างประเทศตามนโยบายและเป้าหมายดังกล่าวแล้ว โดยในบางประเทศที่มีการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองของกลุ่มต่างๆ นอกจากจะเพิ่มสถานีวิทยุกระจายเสียงแล้ว ยังโหมเพิ่มเวลาออกอากาศด้วยขนาดความถี่ต่างๆ มากมายและส่งหลายภาษาพร้อมๆ กัน เช่น สหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกามีเวลาออกอากาศรายการเพื่อต่างประเทศรวมกว่าสัปดาห์ละ 2,000 ชั่วโมง สาธารณรัฐประชาชนจีนประมาณสัปดาห์ละ 1,500 ชั่วโมง และลำดับรองลงไปก็ ได้แก่ เยอรมนี อังกฤษ เกาหลี เป็นต้น ต่างออกอากาศสัปดาห์ละกว่า 500 ชั่วโมง ส่วนประเทศอื่น ทั่ว ๆ ไปเฉลี่ยออกอากาศรายการต่างประเทศสัปดาห์ละประมาณ 100 ชั่วโมง

แต่เดิมนั้น วิทยุกระจายเสียงระหว่างประเทศได้จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเข้าไปมีอิทธิพลทางความคิดต่อกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเป็นการปฏิบัติการจิตวิทยาที่นำเสนอโดยใช้สื่อวิทยุในยามสงครามซึ่งนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็มักจะใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือทั้งสิ้น ประเทศต่าง ๆ ต่างก็มีวิทยุกระจายเสียงระหว่างประเทศเพื่อการปฏิบัติการตามวัตถุประสงค์พิเศษของประเทศต้น ประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่ตั้งใจให้ความสำคัญของสื่อวิทยุกระจายเสียงระหว่างประเทศจึงได้มีการริเริ่มจัดตั้ง สถานีวิทยุเอเซียเสรี ขึ้นมาด้วยความตกลงร่วมกันระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกา

จากการที่สถานีวิทยุเอเซียเสรีอยู่ในฐานะที่เป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงระหว่างประเทศ ที่มีความแตกต่างไปจากสถานีวิทยุกระจายเสียงอื่น ๆ ที่มีอยู่ในประเทศไทย นับ

ตั้งแต่จุดเริ่มต้นอันเป็นสาเหตุให้เกิดการก่อตั้งสถาน การใช้ชื่อสถาน กำลังส่ง หน่วยงานที่เป็น ต้นสังกัด การไม่มีโฆษณา และบทบาทหน้าที่ของสถานรวมทั้งยังไม่เคยมีงานวิจัยใดที่ทำการ ศึกษาเกี่ยวกับสื่อประเภท วิทยุกระจายเสียงระหว่างประเทศมาก่อน จึงเป็นเหตุทำให้ผู้วิจัย เกิดความสนใจที่จะศึกษาแนวทาง "พัฒนาการของสถานีวิทยุเอเซียเสรี" เป็นอย่างยิ่ง

ปัญหานำวิจัย

1. สถานีวิทยุเอเซียเสรีมีจุดเริ่มต้น ความเป็นมาและพัฒนาการทั้งในด้านโครงสร้าง และบทบาทหน้าที่เป็นอย่างไรบ้าง
2. ปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อการกำหนดลักษณะการดำเนินงานและการนำเสนอเนื้อหา สารของสถานีวิทยุเอเซียเสรีและในลักษณะ เช่นไร
3. การเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มของสถานีวิทยุเอเซียเสรีในอนาคตจะมีลักษณะ เช่นไรบ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง พัฒนาการของสถานีวิทยุเอเซียเสรี ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ของการ วิจัย 3 ประการคือ

1. เพื่อให้เข้าใจถึงประวัติความเป็นมา ตลอดจนพัฒนาการทั้งในด้านโครงสร้าง และบทบาทหน้าที่ของสถานีวิทยุเอเซียเสรี
2. เพื่อให้เข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดลักษณะการดำเนินงานและการนำ เสนอเนื้อหาสารของสถานีวิทยุเอเซียเสรี
3. เพื่อทราบถึงการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มของสถานีวิทยุเอเซียเสรีในอนาคต

ขอบเขตของการวิจัย

1. ในการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาถึง ผู้ส่งสาร ซึ่งในที่นี้ได้หมายถึง สถาบันวิทยุเอเซียเสรี ในฐานะที่เป็นองค์กรสื่อสารมวลชนองค์กรหนึ่งของรัฐบาลไทยในการเป็นสื่อกลางและเป็นตัวแทนการกระจายเสียงระหว่างประเทศ

2. ช่วงเวลาของพัฒนาการของสถานีวิทยุเอเซียเสรี กำหนดระยะเวลาตั้งแต่ปี 2511-2535 เนื่องจากเป็นปีที่เริ่มออกอากาศเป็นครั้งแรกจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

3. ข้อมูลในส่วนของ เนื้อหารายการข่าวและรายการอื่น ๆ ของสถานีวิทยุเอเซียเสรี จะนำมาเปรียบเทียบในแต่ละภาษาที่ได้ออกอากาศ เพื่อการวิเคราะห์เนื้อหาในลักษณะของประเด็นส่วนใหญ่ที่เสนอ ความสอดคล้องของข่าวแต่ละภาษา รวมทั้งความสอดคล้องต่อวัตถุประสงค์ของสถานีวิทยุเอเซียเสรีและนโยบายของรัฐบาล โดยแบ่งเนื้อหารายการออกเป็น 2 ช่วงเวลา คือ

3.1 ช่วงเหตุการณ์ปกติ คือ เป็นระยะเวลาที่การดำเนินงานและการผลิตเนื้อหา รายการของสถานีวิทยุเอเซียเสรี เป็นไปตามปกติ โดยทำการเก็บบทวิทยุ (Script) ในระยะเวลา 1 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 21 ธันวาคม 2535 ถึงวันที่ 25 ธันวาคม 2535

3.2 ช่วงเกิดเหตุการณ์สำคัญ คือ เป็นระยะเวลาที่เกิดเหตุการณ์ไม่ปกติหรือเกิดวิกฤตการณ์และอาจส่งผลกระทบต่อการทำงานและการผลิตเนื้อหา รายการของสถานีวิทยุเอเซียเสรี ดังนั้น จึงทำการเก็บข้อมูลหรือบทวิทยุในช่วงเกิดเหตุการณ์ไม่สงบภายในประเทศไทย คือช่วง "พฤษภาทมิฬ" นับตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุการณ์รุนแรงจนกระทั่งเหตุการณ์ได้เริ่มสงบลงบ้างแล้ว เป็นระยะเวลา 1 เดือน ตั้งแต่วันที่ 11 พฤษภาคม 2535 ถึงวันที่ 12 มิถุนายน 2535

นิยามศัพท์เฉพาะ

พัฒนาการ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่แนวนโยบาย วัตถุประสงค์ โครงสร้างองค์กร การดำเนินงาน บทบาทและหน้าที่ รูปแบบและเนื้อหาการผลิต

โดยผ่านช่วงระยะเวลาหนึ่งไปสู่ระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งโดยรวมแล้วจะมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น

สถานีวิทยุกระจายเสียง หมายถึง การจัดรูปแบบการทำงานทางด้านวิทยุกระจายเสียง โดยมีลักษณะการทำงานเป็นกลุ่ม มีการจัดระเบียบวิธีการทำงาน รวมทั้งมีการประสานงานกันภายในองค์กร ซึ่งมีโครงสร้างขององค์กรที่ประกอบด้วย ภาระหน้าที่ การแบ่งงานกันทำ และมีการบังคับบัญชาตามลำดับชั้นและสายงาน

นโยบาย หมายถึง แนวทางในการดำเนินการสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือหลายสิ่งก็ตาม ซึ่งกำหนดโดยผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในทางสังคม

ข้อสันนิษฐานของการวิจัย

1. แนวทางพัฒนาการและการเสนอข่าวสารของสถานีวิทยุเอเซียเสรี มีความสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงการต่างประเทศ
2. เนื้อหาข่าวสารส่วนใหญ่มีลักษณะชักจูงโน้มน้าวใจให้เห็นชอบต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย และ เพื่อการประชาสัมพันธ์ประเทศไทย
3. สถานีวิทยุเอเซียเสรี เป็นองค์กรสื่อสารมวลชนไทยที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนกระจายเสียงระหว่างประเทศ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจถึงประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของสถานีวิทยุเอเซียเสรี ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน
2. ทำให้เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของสถานีวิทยุเอเซียเสรีในการเป็นสื่อกลาง เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
3. ทำให้เข้าใจถึงความสำคัญและผลประโยชน์ในการมีสถานีวิทยุกระจายเสียงระหว่างประเทศ

4. เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางเชิงปฏิบัติในการใช้สื่อมวลชนประเภทวิทยุกระจายเสียง และสื่ออื่น ๆ เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข่าวสาร โน้มน้าวใจ สร้างทัศนคติ และประชาสัมพันธ์ประเทศไทยต่อนานาชาติ ต่อไปในอนาคต

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย